

Fenntartható nemez

Jászberényi Matild textilművész nemez munkáiról

Fotó: Kiss Béla

„Nem mindenki bivatott arra, hogy a szó szoros értelmében művész legyen. A Teremtés könyvének kijelentése szerint azonban minden ember megkapta a feladatot, hogy saját életének mestere legyen: életéből mesterművet, műalkotást kell létrehoznia.” (Részlet II. János Pál pápa *Levél a művészeknek* címen ismert, 1999. április 4-én keltezett enciklikájából.) Jászberényi Matild mind a két lehetőséggel élni tudott. Az 1951-ben, Baján született művész – rövid szegedi és kecskeméti kitérőtől eltekintve – egész életét a Sugovica-parti kisvárosban töltötte. Alkotói tevékenysége a közelmúltig párhuzamosan zajlott művészetpedagógiai pályafutásával, ami elhivatottságát ismerve, nem csupán a megélhetés kényszere miatt történt így. Pedagógusként egyik legnagyobb teljesítménye a bajai Vizuális Iskola létrehozatalában való részvétele volt tanárként, később igazgatói szerepkörben. 2001-ben következett ugyancsak Baján (és a régióban) a Moholy-Nagy László Alapfokú Művészeti Iskola elindítása, s évekig tanított a bajai Eötvös József Főiskolán is. Több művészeti nevelési program, tanterv (például az alapfokú képző- és iparművészeti oktatás országos tantervi programja, 1996) társszerzője volt. Művészeti téren is számos sikert ért el: egyebek között az Art Addiction Online Gallery The 7th International Female Artist's Art Annual – éves nemzetközi nőművészeti kiállításá-

nak Most Talented Artist (legtehetségesebb művész) díja, Stockholm, 2001; Lánkra vert szabadság '56, Print 2000 Nyomda díja, Kecskemét, 2006; s rendszeres résztvevője a nagy országos kiállításoknak (többek között II–VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé, Kecskemét; 2., 3., 5. Textilművészeti Triennálé, Szombathely). Ennek ellenére sajnos kijelenthető, hogy eredményeit és alkotásainak egyediségét, színvonalát tekintve még nincs az öt megillető helyen a kortárs magyar iparművészetben belül.

Jászberényi Matild a nemez készítésre, a textilművesség talán legősibb eljárására (magyarországi és egyben nemzetközi apostolai a Nagy Mari–Vidák István házaspár), a kilencvenes évek második felében talált rá. Az órá oly jellemző elszántsággal, a szakirodalom és a fellelhető, tanulmányozható példák segítségével lényegében autodidakta módon sajátította el a nemez feladat alapjait. Az elmúlt két évtized során mindezt a megszerzett tudás elmélyítése és saját művészi szándékainak szolgálatába állítása követte. Fontos megjegyeznünk, hogy a műfaj erőteljes népművészeti kötődései ellenére már az első pillanatoktól kezdve a kortárs művészeti nyelvezet megjelenítési lehetőségeit kutatta. Iparművészeti területről lévén szó, rendkívül fontos az anyag, a technika alapos ismerete, s az is, hogy annak kiválasztása tudatos legyen az alkotó részéről. Jászberényi Matild művei egyértelműen erről tanúskodnak: „Elsősorban az ősi nemeztechnikát alkalmazom, ami számomra a világ egészére érvényes fenntarthatóság biztosítását jelenti. Különböző minőségű gyapjút és többféle nemezszerkezetet használok a kompozíciók tematikájától függően: lehet vastag, durva, erősen texturált, de áttört, puha vagy akár üreges, héjrendszerű... Alapként általában a tisztított-, fésültgyapjú lemezek szálirányainak keresztezésével felrakott, rétegelt síklap szolgál. A nemezgyapjút plasztikai anyagnak tekintve fejlesztem tovább. A függelékes részleteket előbb szárazon kirakom, majd vizes, szappanos tömörítés, hengerlés következik. [...] Újrhasználható gyapjút (főleg a tömeg

Jászberényi Matild:
Mintázat
ismeretlen állatról /
Matild Jászberényi:
Pattern
of an Unknown Animal
[2004] *gyapjú,*
nemeztechnika /
wool, felt technique
[128x184 cm]

**Jászberényi Matild:
Mint a lepke /
Matild Jászberényi:
Like Butterflies**

[2008]

*gyapjú, nemez-
technika, szitanyomás
/ wool, felt technique,
sieve printing*
[260x90 cm]

Fotó: Kiss Béla

**Jászberényi Matild:
Galíciai tél keblén /
Matild Jászberényi:
In the Bosom
of the Galician Winter**

[2014]

*gyapjú, nemez-
technika, szitanyomás
/ wool, felt technique,
sieve printing*
[200x62 cm]

Fotó: Kiss Béla

növelésére), s más újrahaznosítható anyagokat is használók. Ügyelek arra, hogy az organikus anyag ne váljon hulladékká.”

A hagyományos technikai elemek, anyagok mellett – a képzőművészeti jellegű gondolatok érvényre juttatása érdekében – teret enged a kísérletezésnek is.

Fotó: Kiss Béla

Jászberényi Matild:
Szárzodás /
Matild Jászberényi:
Drought
[2004]
gyapjú, szövés,
nemeztechnika /
wool, weaving,
felt technique
[98x98 cm]

→ **Jászberényi Matild**
Fenntartható nemez
című kiállítása (részlet)
/ Matild Jászberényi's
exhibition Sustainable
Felt (exhibition view)
Tudomány és
Művészetek Háza,
TIT Örökség Galéria,
Kecskemét, 2017 /
House of Science and
Arts, Society for
Dissemination of
Scientific Knowledge
(TIT) Örökség
Gallery, Kecskemét,
2017

Beépülhet a nemezbe papír (lásd például *Szociális há-ló*), vékonyabb, vastagabb fonal, fa, fém, műanyag, különféle textilek, növényi részek, s több alkalommal is kézi szövés, vagy annak láncfonalrendszere. Nemezein előszeretettel használja a gyapjút előfonal, fonal, zsinór formájában (*Tiszta forrás; Híd*), sőt a színes gyapjútekercecsek (például *Elvesző partok*), fonalak darabolásával mozaikszerű elemekként is (*Migrációs élet-fa; Mintázat ismeretlen állatról*). Ritkábban a felmet-szett részleteket fejleszti, alakítja át (például *Belső kert*). „Kompozícióim motívumai, szimbólumai többnyire színes gyapjufoltok, plasztikai részletek, bímzés, beszövés, növé-nyi applikáció, kézi szövött munkám vagy annak láncfo-nalai nyomán jelennek meg (például *Készlet angyal-inggel*). Kezdetben gyakori volt, hogy növényi részletek mint motívumok beágyazását követtem, ezt váltotta fel a természeti elemek plasztikai megfogalmazása vagy stili-zációja fehér szitanyomás eljárással. Lehetőleg mindent a gyapjúnemez szerkezetéből próbálok kialakítani, a kont-raszthatásokat is. Csak kivételes esetben rögzíték varrás-sal.”

Jászberényi Matild alkotásait legutóbb Kecskemé-ten, az egykori neológ zsinagógában (*Fenntartható nemez*, Tudomány és Művészetek Háza, TIT [Tudo-mányos Ismeretterjesztő Társulat] Örökség Galéria, 2017. június 23. – július 23.) és Kiskunfélegyházán, a Szent István-templomban (*Belső kert*, 2017. szeptem-ber 16. – október 29.) láthatta a szakma és a nagykö-zönség. Kecskeméti tárlatának saját maga által meg-fogalmazott mottója a következő volt: „Az organikus nemez szépsége, sajátossága, az anyag iránti tisztelet mér-téket ad, tömörségre ösztönöz, míg plasztikai, érzéki le-betőségei kibívással, intellektuális örömmel kecsegtetnek,

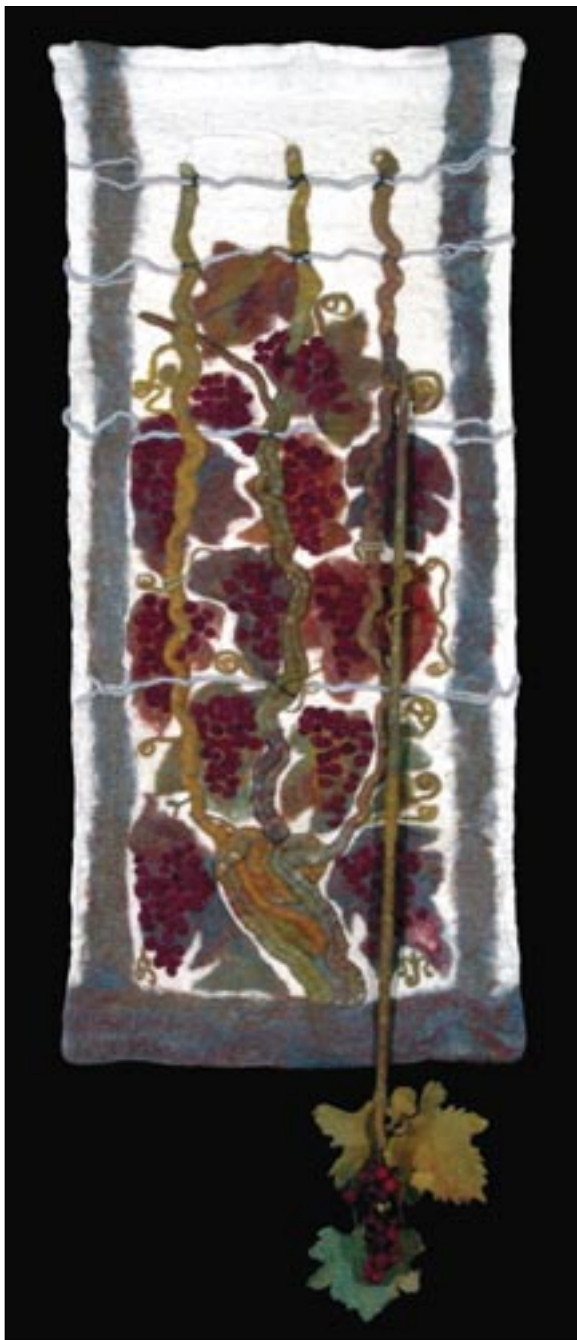
Fotó: Virág Ágnes

gyakran a színösszeállításra sincs szükségem. Örömet jelent szá-momra, hogy a kortárs művészetben megjelent a fenntart-hatóság problémaköre.” Tematikai szempontból tehát viszonylag egységes volt a bemutatott anyag, hiszen az mindenekelőtt a – nemezhez az elmúlt tizennégy év során társult – fenntarthatóság fogalmát járta kör-ül. Ezzel kapcsolatosan többször is hangsúlyozta, hogy talán még soha nem volt olyan nagy szükség a művészek szereptudatára, mint ebben a veszélyes, konfliktusokkal és krízisekkel terhelt korban. Hitval-lása szerint ilyen helyzetben egy művész nem vonul-hat háttérbe, mondania kell valami lényegest a világ-ról. „Egyre fontosabbnak találom korunkban a tudomány és művészet kapcsolatát. A fenntartható fejlődés gondola-tának, elemeinek megközelítését nemez munkáimon formai és tartalmi oldalról is értelmezhetőnek vélem.” A tartal-mi hitelesség érdekében tovább képezte magát, s a kilencvenes években környezetvédő és ökoteknika szakos európai diplomát szerzett a szegedi József At-tila Tudományegyetemen. „Igyekszem Juhász-Nagy Pál biológus, ökológus példaértékű gondolataihoz csatlakoz-ni, ki úgy vélte, hogy talán az ökológia lesz az emberiség új mítosza. Arról is szólt, hogy jobban követhetnénk a ter-mészetet, ahogy a természet túlélési stratégiája a biodiver-zitás, úgy a társadalomban is a sokféleség fokozása, a plu-ralizmus hozhat megoldást. Az én olvasatomban Hamvas Béla is egy ökológus gondolkodó.” Éppen ezért hivatko-zik munkáiban oly gyakran a természeti példákra, melyeknek külön sorozatot is szentelt (például *Mint a lepke*, melynek „teljes átalakulása alkalmazkodások

Jászberényi Matild:
Hét törzs (részlet) /
Matild Jászberényi:
Seven Tribes (detail)
 [2005] gyapjú,
 nemeztechnika,
 a teljes méret:
 176x460 cm /
 wool, felt technique,
 full size: 176x460 cm

Fotó: Virág Ágnes

Fotó: Kiss Béla

sorozata a teljesebb élettérhez”). A természeti mintázatokkal a társadalmi problémák megoldására irányuló nemezein (*Mintázat ismeretlen állatról; Migrációs életfa*) a „világ egylényegűségét” hangsúlyozza. Még a diplomamunka kutatási élményei adta inspirációkhoz köthetőek „a vízzel, az ártér szárazodásával, a benépesüléssel (szukcesszióval), a dunai genezissel, az élet újrateremtődésével kapcsolatos kompozíciók” (*Szárazodás; Hordalék; Gondolatok a vízről*). A természethez való szoros kötődése gyermekkori élményeiből táplálkozik, így vált belőle „a Dunához hű, galériaerdejének makrovegetációját figyelemmel kísérő ember” (például *Elvesző partok*). A hiányaival figyelmeztető *Klímahipotézis* című alkotását is közvetlen élmények inspirálták, amennyiben az a Koppenhágában rendezett 2009-es ENSZ Klímaváltozási Keretegyezmény konferenciája idején és annak témájára hangolt nemzetközi textiles művésztelepen (Textilforum, Herning, Dánia) készült.

Jászberényi Matild más témákkal is foglalkozik, azonban a fentiekben bemutatott gondolatokor különböző mértékben, de szinte minden alkotásában tetten érhető. Ezt tapasztalhatjuk meg az első világháborúban harcolt katonákra emlékeztető kompozícióin is (például *Isonzói árkok*). Különösen szépen jelenik meg ez a *Galíciai tél keblén* címet viselő nemezén, melyen az alkotó a technika adta lehetőségeket a vakítóan fehér, túlvilági fényvel ragyogó, hófödte katonasírok látványában rejtő természeti vigasztalás, az univerzummal való egybeolvadás – Mednyánszky által a nagy háború idején festett képekről jól ismert – motívumának a szolgálatába állította. („*Kedvelem a fény és a gyapjú együttműködésére építő átbatások megjelenítését, amit szálrendszerek beépítésével, áttört szerkezet nemezelésével, fedőfehér textiles szitanyomattal próbálok elérni a kellően vékony nemezlapokon.*”) Végezetül, a jelentőségük miatt utalnunk kell a Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálék alkalmából született műveire is, melyek közül szerencsére több is a Kecskeméti Katona József Múzeum gyűjteményébe került, s reprodukcióik megjelentek e folyóirat korábbi számaiban (például *Mint a fű; Lepel alatt; Fésűből nőtt erdőkerítés – Szent Kinga legendája*).

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jászberényi Matild:
Szabad szőlő (részlet) /
Matild Jászberényi:
Free Grapevine (detail)
[2015] gyapjú, nemez-
technika, a teljes
méret: 174x76 cm +
cca. 300 cm (inda) /
wool, felt technique,
full size: 174x76 cm
+ ca. 300 cm (stem)

